

HRADECKÝ RUKOPIS

Hradecký rukopis je sborník veršovaných skladeb z 60. let 14. stol. Následující ukázky představují bajku o lišce a džbanu (takto nejstarší dochovanou českou bajku) a jednu ze satir obsažených v rukopise.

O liščie a o czbanu

- Liška jednu biehagiczy,
giefti łobie hledagiczy,
vbieze do gednyech puftek,
5 ano w nych iedyny chruftek.
Weczye: „Powiez my to, chruftke,
czie gfu toto chyłlie puftke.“
On giey tako odpowiecie,
rzka: „Gazt łam newewieie.
10 Teprw łem yedno przifłel łiem,
neymam nycze czynyti ł tiem.“
Liška poczie łye tocziti,
by mohła czo vfonyty.
Tocziwly łye łiemo i tam
15 i vbieze k pułtym kamnam.
A kdyz łye w nyefłiegi wtoczy,
inheł w kamnach czbana zoczy.
Weczie: „Dobry weczere, czbane.
Kak łye gmas, moy myly pane?“
20 Czban liščie nycze newewczye
a ona, wzemly gey na plecze,
potiełczy łye ł nym wen z puftek.
Tu gi potka onen chruftek.
Weczye: „Liška, czo to nefłes,
25 ze nohamy iedwa pletes?“
Ona weczere: „Nefłu czbana,
meħo miłofłneho pana.“
Zdale łye giey nefłi tiezek,
wznełly gey na ieden brzizek
30 i pułti gey dolow opak,
rzkučz: „łazt łobie vczyny tak.“
Weczye: „Poydiz dolow, czbane,
tiezeks my nefłi, moy pane.“
Czban łye dolow łhory pokoti,
35 liška łye po nyem bieziecz vpoti.
Weczie: „Czbane, procz biezis prudczie,
prziefładis my łkoro łrrdcze.“
A kdyz czban na rowny biełłe,
wiecz łye kotiti nemozielłe.
40 Weczye liška: „Kde gdes, czbane?
Zdalis vłtal, miły pane?
Pakly nechczes łe mnu giti,
gaz chczy łobie vczynyti,
ze poydes łe mnu bezdieky,
45 kdez łie newratis na wieky.“
Przywazawly czban k uocalfu,
weczere: „łaz łie tam donefłu.
Budes vpiti na łłwe horze,
plawagie iako profłed morzie.“
- 50 A kdiłz przibieze k łtudnyczy,
biełłe liščie łubenyczy.
Mnyelłe okłamagicz czbana,
nalit łye obludy łama.
Weczere: „Czbane, ke łie modłis!
55 Złehos vmyłłe, ze łiem dliłł.“
Ona nycz nepomełkawly,
czban k oczalfu prziwazawly,
wzłeze wzhoru na ołłubnyczy
y pułti czbana w łtudnici.
60 Weczere: „Kdyz łye nechczes modłiti,
gaz łie mułłym vtopiti.“
Czban poczie łwrchu plawati.
Poczie liška nan wolati,
rzkučz: „Czbane, brrzo wiz o łłobie,
65 gyzł gelf welmi złe o łłobie.
Razut, pokorz my łye iedynu,
a ołłuplymt wly łwu wynu.“
Czban łye młuwiti nebiełłe,
nebo z łlyny łłepen biełłe.
70 Tehdy łye liška rozłnyewawly,
czbana v wodu wrazywly,
weczere: „Gizł łem dołłi łłowiela łłobie,
czos vfonył, gmyey łłobie!“
Czban łye poczie zalewati,
75 wody łye wen nalewati,
lišky k łłobie potahati;
liška łye poczie otłahati.
Weczere liška: „Ne łak, czbane!
Gazł łłilegi, miły pane.“
80 Tehdy czban poczie bobłati,
wody łye wen nalewati,
łłube łye pohrziziewati.
Liška poczie wzdy wolati,
rzkučz: „Biełłe, czo my łie chcze łłaty!“
85 Weczere: „Myly czbane, ołłupłłt my łło
a yaz łłobie łłibugi łło,
zet nechczy łłobie łłoditi.
Racz mye, nebozku, zywiłłi!“
Ona łłoho rzeczy nełłaze,
90 az gy czban k łłobie przıłłaze.
Ona łye w łłudnyczy wrrze,
inheł gy czban na dno włłrze.
Tu giey neda wiecz wznyknuti,
mułly bezdieky vtonuty.
95 Tak łie liška przıemudrzıla,
swoy zıwot mnye złłatyla.
Ołł czbana z łlyny łłepeneħo
zbyłłe liška zywota łłweħo.

Satira o ševcích

- Sewczy diwne przybywagu,
czasto swym zenam zle lagyu.
Kdyz ho zena gme trefktati,
nedaducz gmu w kostky ghrati,
5 an fye rozhniewagie z toho
czastot giej przibigie mnoho.
Yako ieden fwecz czynyffe,
ten fwey zenye rad lagiefe.
Ana weczye w gednu dobu:
10 „Czo mi uczynyti f tobu?
Racz flyfieti, moy mily muzy,
wfak widis mu i fwu nuzy.
Ze chcesz wzdy w krzczmye lezieti,
dietky chtie hladem zemrzieti!
15 Powiz o swych dietkach zahe,
widis gie bosfe i nahe,
aby gym mohl prziodieti
i ztrawiczye utiezieti.“
Swecz powiedie zenye dwornye,
20 rzka: „Gmam prodayne cztwery fkornye.
Ty fkornye za wierdunk prodam
a tobie ty penyeziesie dam.
Obratiz gie na swie diety,
gazt gych nechczy k fobie wzieti.“
25 Ona poczie diekowati,
rzkucz: „Kdy fye chczwie na trrh brati,
ty fkornye spiefe prodati
a del tiem neotkladati?
Chczewiel gyti u pondieli,
30 zdali nagy buoh nadiely?“
Tehdy on fwey zenye weczye:
„Zeno, mnye fye na ten trrh nechcze.
Poydewie we czwtetek rano,
tut bude lepe prodano.“
35 A kdyz fye na ten trh brafa,
fkornye za wierdunk prodafa.
Swecz weczye: „Czo y uczynyti?
Gyzt my fye chce welmy piti.
Zeno chcesz do krzczmy giti,
40 gedyny halerz propiti?“
Ona gemu w tom powoli,
rzkucz: „Stan fye po twey woli.“
A kdyz do krzczmy gidefa,
brzo trzy krofie propifa.
45 Inhed poczie fwecz hledaty,
zda by mohl f kym w kostky ghrati.
A kdyz to uzrzie hospodarz,
powiedie fewczy ten krzczmarz:
„Hofti, chczef-li wraczy krichle?
50 Neb ty neb gaz zyfczes rychle.“
Swecz beze wfeho potaza
zenye wierdunk dati kaza.
- Poczcie f nym krichle metati,
chtie na krzczmarzy wyghrati.
55 Prfliftupiwly zena k nemu,
powiedie tak muzy fwemu:
„Muzy,“ weczye, „nedamt ghrati.
Slibils mnye ten wierdunk dati.
Gyz swie trzy kroffie propila,
60 bychwie wiecz neutratila.“
Swecz fwey zenye tak ottully
a rzka: „Zeno, wierz mey dully.
Prwe, nez trzy kroffie ztraczy,
az drzewnyie trzy wlye nawraczy.
65 Nechat nan fadym po kroffy.
Tohot yaz na tobie proffy.
Piat,“ weczye, „ieden kros iemu!“
I prowrrze ten kros k nemu.
I swady druhy nan spiefe;
70 ten kros opiet prowrrziefie.
Ofm wrrow wedy polpolu
ztrati fwecz u toho stolu.
Zena uzrziwly to weczye:
„Mily muzy, neyhray wiecze.
75 Newiernyet na kostku mecze,
any kdy kostku zaklecze.“
On weczye: „Poczakay malo,
gefczet my piet krofliw oftalo.
Nebt tu piet k nemu prowrrhu.
80 nebo drzewnych ofm uywrrhu.“
Zena gmu poczie branyti,
rzkucz: „Mullys mie drzew zabiti.
Nedamt ofatka proyhrati,
mullys my gey ynhed dati.“
85 On weczye: „Zla zeno, prziefan,
neb wetczas budu nekazan.“
Krczczmarz weczye: „Bud kazana,
pany, neb budes fwazana.
Ghray pro ny precz, neymyey peczie,
90 nechay at fye horzem wftecze!“
A kdyz ho ke yhrzie prziprawi,
inhed gey wflech penyez zbawi.
Swecz chtiefie na zaklad ghrati,
zena iemu poczie lati,
100 rzkucz: „Ba, hubencze hubeny,
ke mnye fwe wiery nepilny,
tys byl mnye ten wierdunk otdal
a gyzs gey hanebnyie proyhrall!
Yefcze chcesz na zaklad ghrati?
105 Buoh dayt fye dyablu dostati!“
On weczye: „Nemluwiz mnoho,
nebot mye bude hniew z toho.
Razut, berz fye precz, biednyecze,
nebt w ten czas offigi licze!“
110 Ona przilkoczly k nemu
i wytrrze kostky iemu.

Swecz fye rozhnyewagie na ny
i da gey policzek dlany.
Tu gy przies stol za wrch fklony,
115 diw ze gey hlawy nellomy.
Poczie gy tlacziti nohu,
ana upie k zywev bohu.
Nabiv fye gie w yeho domu
i weczye krczmarzy tomu:
120 „Holpodarzy, buoh tie zehnay,
pro buoh, na mye fye nehnyeway.
Muffyl lem to uczynyti,
w twem domu nekazan byti.
To wfe pro tuto zlu kozy,
125 yazt gey toho doma zhozy!“

A kdyz czyeftu fpolu gdiefta.
w ten czas fye fpolu fmyrzefta.
poczie fwe zeny proffyti,
rzka: „Racz mnye to otpuftiti.“
130 Ona iemu odpowiedie,
rzkucz: „Yaz to dobrze wiedie,
ze ty welmy zly obycziey mas,
czo dobudes, to wfe proyhras.
Welecht na trh u pondieli,
135 rzkucz tut nagy boh nadieli.
A ty poczie otkladati
a chtie do czftwrka nechati.
Kdyz ty gdes na trh we czftwrtek,
tehdy w tie wfupi maly czrtek

135 i oflepi twogy oczy,
ze ot koftek nebudes moczy.“
On gey weczye: „Myla zeno,
gyzt gefit wfechno prowrrzeno.
Ty nerod na to nycz tbaty,
140 muffymt twu potrebu dati.“
Tu fobie wfe otpuftita.
a dobra przietelee byfta.
Tak fwecz diwoczye przybywa,
zet fwych penyez w krczmye zbywa.
145 I czafito gmu fye przihodi,
zet i zakladow otchodi.
Ant zlu plachtu prodra na fie,
vzris ho z krczmy wytalfye,
pobiehne iako bez fmylla
150 a plachta na nem otwilfa.
Zattem nan lide wzwolagy,
mnozy nan blatem wzkydagy.
Przibiehnat do fwych katrczy,
tu gey zena do nych wftrczy;
155 i fwyne fye za kamnamy
yako zly pes profrzied flamy.
Prziehubene ieho bydlio!
Mohl by radiegy zwati mydlo,
nez tak hanebnye bydliiti,
160 nycs dobreho neuzity.

LEGENDA O SVATÉ KATEŘINĚ

Legenda o svaté Kateřině pochází z 2. pol. 14. stol. a patří k vrcholům staročeské básnické tvorby. Je zachována v rukopise z doby okolo roku 1400.

Kdyz wecerzy dachu w dworzie
a wfychny lide zelnuchu,
wfichny ohnowe potuchu,
tehdy gey brzo na myflf wznyde,
5 ez do fwey komnati wnyde
y zafwieti fwieczku yafnu;
wynyemfy tu defczku krafnu
y poftawy gy przed lobu.
Newzlitowa ruku obu,
10 tepuczy fye k frdczy gima,
fwyma yafnyma oczyma
horzcze placzicz y flzlywie
profeczi te panny zywyie,
aby fie nerozpaczila,
15 gie vkazati raczila

fweho synaczka myleho.
Tu tak z frdeczka czileho
czyny fobie mnoho nuzye
rzkucz: „Ne k choti, ale k fluzie
20 by mye przyal neboziczku!“

Po giegye bieluczy liczku
flzy potoczkiem fie walechu,
giegy oczy fie kalechu
we krwy weliku zadofy.
25 Kdyz pak biefie rozlicznu zalofy
mnoho plakala w tey wazie,
tehdy padfy na podlazier
y wfnu z tiezkeho truda.
W ten czaff fie widieti vda